

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Cahová

NARCISMUS – JEHO STOPY V UMĚNÍ A V NÁS

NARCISSISM – HIS TRACES IN ART AND IN US

Prohlášení

Prohlašuji, že tato písemná bakalářská práce je pouze textovým doprovodem pro moji praktickou bakalářskou práci na Katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Dále prohlašuji, že svou bakalářskou práci s názvem Narcismus – jeho stopy v umění a v nás jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citovaných zdrojů.

V Olomouci 20.6.2023

.....

Adéla Cahová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Davidovi Jedličkovi, Ph.D. za jeho čas, rady, trpělivost a pomoc při konzultacích a samotné realizaci praktické i teoretické práce. Dále bych chtěla poděkovat Bc. Dominice Příbylové za její pomoc při cizojazyčném zpracování textu.

Resumé

This bachelor's thesis is focused on the topic of Narcissism.

The theoretical part of the work deals with narcissism in psychology and art in general.

From the point of view of psychology, I describe the origin of the name of narcissistic disorder and the origin and conditions that cause it. I also describe the character traits of a narcissistic person.

In the part focusing on narcissism in art, I deal with elements of narcissism in the works of some authors, the way of depicting people, and individual themes and symbols that are related to narcissism in a certain way.

For the practical part of my bachelor's thesis, I have realized six paintings where each one of them is characteristic of one particular person.

First of all, I have described what inspired me to choose this topic. I also deal with the technique of making pictures. At this point, I have briefly presented the history of oil painting and painting techniques in general, I deal with the theory of colors and their preparation and the technical aids needed to realize the work.

Subsequently, I describe the technological process at work, and at the end, I deal with individual images and their stories.

My main goal in creating my bachelor's thesis was to point out that every person is more or less affected by a certain degree of narcissism and it does not always have to be a severe form of this disorder.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2.1. Narcismus v psychologii.....	10
2.1.1. Mýtus o Narkissovi.....	10
2.1.2. Stručný popis narcistické poruchy osobnosti	10
2.1.3. Charakteristické rysy narcistického člověka	11
2.2. Narcismus ve výtvarném umění	12
2.2.1. Náměty a symboly	12
2.2.2. Ztvárnění postavy Narkisose.....	16
2.2.3. Téma narcismu v uměleckých dílech	19
2.3. Inspirace.....	21
2.3.1. Caravaggio – obraz Narcise.....	21
2.3.2. Inzitivní (naivní) umění	21
2.3.3. Michelangelo Pistoletto	22
2.4. Použitá technika malby	23
2.4.1. Technika malby v dějinách.....	23
2.4.2. Olejomalba	23
2.4.3. Barvy a jejich příprava	24
2.4.4. Technické pomůcky.....	24
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3.1. Technologický postup zpracování	26
3.2. Zpracování tématu	26
3.3. Popis jednotlivých obrazů.....	27
3.3.1. Král	27
3.3.2. Baletka	28
3.3.3. Šejk.....	29

3.3.4.	Doktor.....	30
3.3.5.	Elf.....	31
3.3.6.	Víla.....	32
4.	Závěr.....	33
5.	Anotace.....	34
6.	Seznam použitých zdrojů.....	36
6.1.	Literatura.....	36
6.2.	Jiné zdroje.....	38
7.	Seznam použitých obrázkových zdrojů.....	39

1. Úvod

Téma narcismu je velmi obsáhlé, a proto jsem se ve své práci zaměřila na část, která se zabývá narcismem v umění a určitými prvky narcismu v lidech. V teoretické části Vás nejdříve stručně seznámím s mýtem o Narkissovi a s charakteristikou narcistické poruchy. Dále představím různé výtvarné ztvárnění Narkisse a náměty a symboly narcismu ve výtvarném umění. V praktické části jsem při zpracování tématu uplatnila vybrané symboly narcismu z teorie, tj. portrét, zrcadlo, krása, představy a fantazie, a s jejich použitím jsem vytvořila šest obrazů s vysněnými podobiznami lidí ze svého okolí. Tyto portréty jsou odrazem jejich vnímání sebe sama. Stejně jako je Narkisoss bezmezně zamilovaný do svého odrazu na vodní hladině, tak i mé postavy na sebe při pohledu do zrcadla shlížejí nekriticky až obdivně a vidí se tak, jak ve skutečnosti nevypadají. Jednotlivé portréty osob jsou záměrně zobrazeny s trochou nadsázky, abych vystihla jejich konkrétní představy o kráse, bohatství, moci, úspěchu a důležitosti. Tyto jednotlivé představy jsou zosobněny v postavě Krále, Baletky, Šejka, Doktora, Elfa a Víly.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Jako člověk, který používá sociální sítě, a je tak svědkem narcistického chování spousty lidí, jsem se chtěla pokusit o jiný pohled na tuto poruchu, než jaký byl běžný v minulosti. Díky sociálním sítím, kde se většina uživatelů prezentuje v lepším světle, než je tomu ve skutečnosti, se tak určitá míra narcismu stává součástí každodenního života. Na rozdíl od dřívější klasifikace narcismu jako patologické poruchy osobnosti se dnes hovoří rovněž o jiných typech narcismu, např. normálním, kterým může být zasažen kdokoliv z nás, a který dokonce může být v menší míře pro člověka prospěšný. Zaměření se na vlastní já nás může posouvat při naplňování našich ambicí a tužeb. Nesmí to však být na úkor našeho okolí. Je-li tedy narcista v nás malý a máme ho pod kontrolou, nezpůsobuje nám žádné vážnější problémy při komunikaci s ostatními lidmi a se zařazením do společnosti. V opačném případě lidé, trpící grandiózním narcismem, věřící ve svou výjimečnost a důležitost, mohou často způsobit spoustu zla a neštěstí ve společnosti, zvláště dostanou-li se k moci. Příkladem z historie mohou být typy vládců jako římský císař Nero, francouzský král Ludvík XIV, francouzský vojevůdce a císař Napoleon, Hitler, Stalin a další. Ale to už by byla jiná kapitola.

Pro zpracování tématu jsem si v praktické části vybrala malovaný portrét, který byl v minulosti jakýmsi předchůdcem dnešního upravování pravdy na sociálních sítích. I tenkrát chtěli být lidé na obrazech zachycováni v lepším světle, než jak vypadali ve skutečnosti.

2.1. Narcismus v psychologii

2.1.1. Mýtus o Narkisovi

Symbolické znázornění různých psychických skutečností nám poskytují mýty, pohádky, pověsti nebo legendy. Římský básník Publius Ovidius Naso spojil řeckou pověst s mýtem o nymfě Echo a Narkisovi a představil je ve svých knihách *Proměny*. Podle hlavní postavy, řeckého mladíka Narkisse, byla následně pojmenována narcistická porucha. Příběh vypráví o krásném mládenci, který se zamiluje do vlastního obrazu ve vodě. Jelikož neopětuje lásku nymfy Echo, je proklet, aby miloval jen svůj zrcadlový odraz a nikdy se ho nemohl dotknout. Narkissos je postupně stravován touto láskou, umírá a je proměněn ve stejnojmennou květinu–narcis. Stručně řečeno, mýtus o Narkisovi zobrazuje velkou tendenci k zrcadlení vlastní osoby a s ní spojenou vztahovou problematiku narcisticky zraněného člověka. Přispívá tak k negativnímu posuzování narcistů a jejich utrpení se tak dostává mimo zorné pole ostatních lidí.¹

2.1.2. Stručný popis narcistické poruchy osobnosti

Podle Asperové lze narcistickou poruchu chápat jako poškození sebelásky, podmíněné emocionální opuštěností dítěte. Jedná se tedy převážně o vztah matky a dítěte v raném věku. Někdy se jedná o upřednostnění jiného sourozence, opuštění dítěte nebo ztrátu rodičů. Z toho pramení deprese, kterou pak můžeme chápat jako obranný mechanismus. Narcistický člověk má v souvislosti se špatným vztahem k sobě potíže ve vztazích s druhými lidmi. Mezilidské vztahy jsou příliš zastíněny hesly "Přijmi mě a neodvrhni mě!" a "Běda, jestli se odvážíš mě odmítnout!". Narcistická porucha v rámci konceptů analytické psychologie je brána jako zastínění bytostného já.²

Dnes se v psychoanalytice narcistická problematika chápe jako porucha v oblasti pocitu vlastní hodnoty, o které se zmiňuje Röhr ve své knize. Podle něho se v životě můžeme setkat z různými stupni této nemoci, ale téměř každý člověk má přinejmenším přechodné problémy se svým pocitem vlastní hodnoty. Ve své knize se zmiňuje o tzv. normálním narcismu, který je pro lidi potřebný. Což znamená, že člověk projevuje větší náklonost sobě než ostatním lidem. Naopak narcistickou poruchou osobnosti trpí lidé, které nápadně

¹ NASO, Publius Ovidius. 2022. *Proměny*. 89–94.

² ASPER, Kathrin. 1987. *Opuštěnost a sebeodcizení*. 53–73.

zaměstnává jejich osoba, moc, úspěch nebo vnější bohatství. Tito lidé často vyžadují pozornost a obdiv, zřídka však dokážou to samé poskytnout druhým lidem. V poslední fázi narcistické poruchy se lidé bojí odmítnutí, a tak se u nich často objevuje střídání pocitu méněcennosti se všemohoucností. Pokud dojde k odmítnutí tohoto jedince, může se u něho objevit deprese nebo agresivní chování.³

Další důležitou autorkou pro mojí písemnou práci je Debbie Mirza a její kniha o skrytých narcistech mezi námi. Autorka tvrdí, že „*skrytí narcisté trpí iluzí své velkoleposti, jsou pohlceni fantaziemi o své moci, vyžadují přehnaný obdiv, ale přitom všechny tyto své vlastnosti skrývají, aby je lidé měli rádi a důvěřovali jim.*“⁴ Tento typ člověka neprojevuje na první pohled charakteristické rysy narcismu, proto ho společnost, ale i profesionálové, těžko odhalí. Mirza popisuje tento druh člověka jako jedince tichého, láskyplného a oddaného druhým. V nitru se však skrývá člověk se stejnými problémy jako jedinec s narcistickou poruchou osobnosti. Naopak skrytý narcista může být díky své anonymitě větší hrozbou než klasický narcista.⁵

2.1.3. Charakteristické rysy narcistického člověka

Charakteristické rysy člověka s narcistickou poruchou osobnosti jsou popsány Americkou psychiatrickou asociací z roku 2013, podle které se stanovuje diagnóza dodnes. Člověk s narcistickou poruchou přehnaně chválí své výkony a nadání nebo očekává, že ho okolní svět bude za jeho neodpovídající výkony uznávat a ctít. Je silně zaujat svými fantaziemi o bezmezné moci, úspěchu, dokonalosti, kráse nebo ideálním partnerovi. Myslí si o sobě, že je jedinečný, a že jedině lidé, stejně jedineční jako on, mu rozumějí, nebo že jen s takovými lidmi může být v kontaktu. Vyžaduje od ostatních neustálý obdiv a je rád středem pozornosti. Požaduje mimořádné chování po druhých lidech a posuzuje je podle vlastního vysokého očekávání. V mezilidských vztazích využívá druhé lidi, aby dosáhl vlastních cílů, nehledě na následky. Není schopen poznat a rozeznat pocity a potřeby druhých, nebo se s nimi ztotožnit. Takovýto člověk bývá často závistivý, nebo si myslí, že okolí závidí jemu. Charakteristika jeho projevu a chování je arogantní a pyšná. Díky těmto projevům můžeme lehce pochopit osobnostní chování narcistického člověka.⁶

---

³ RÖHR, Heinz-Peter. 2001. *Narcismus – vnitřní žalář*. 149–151.

⁴ MIRZA, Debbie. 2022. *Jak odhalit skryté narcisty a bránit se jim*. 16.

⁵ MIRZA, Debbie. 2022. *Jak odhalit skryté narcisty a bránit se jim*. 15–17.

⁶ BONELLI, Raphael M. 2018. *Mužský narcismus: jak ho pochopit a proměnit*. 173.

2.2. Narcismus ve výtvarném umění

2.2.1. Náměty a symboly

2.2.1.1. Portrét

Jedním z nejjednodušších zobrazení narcismu, ať už vědomě nebo nevědomky, je malba – konkrétně portrét. Dříve byl portrét definován na základě podobnosti postavy, ale ta byla později měněna a brána spíše jako předmět vyjadřování a pochopení autora samotného, nebo jeho sedícího modelu. V dnešní době si nejde nevímsnout, jak do portrétu malíř vkládá právě onen pocit výjimečnosti, nebo se snaží tento pocit zachytit z modelu sedícího před ním.⁷

Ve středověku se umělec zaměřoval na vyobrazení modelu v co nejlepším světle. Zadavatelé byli bohatí a vlivní občané, kteří chtěli být zobrazeni krásněji a vznešeněji, aby byla zachycena podstata bohatství a moci. Důležitou součástí zachycení postavy bylo i její oblečení. Lidé si kvůli tomu brali nejlepší oblečení a šperky, které dokazovaly jejich společenské postavení. Jako na obraze *František I.* od Jeana Cloueta, *Portrét infantky Dony Margarity Rakouské* od Diega Vélazqueze nebo *Portrét Kateřiny I.* od Jeana-Marca Nattiera. Totéž platilo o prostředí a předmětech, kterými autor obklopil postavu.⁸

Obrázek 1. Jean Clouet. *František I.* 1547.

⁷ STURGIS, Alexander. 2000. *Jak rozumět obrazům – malby a jejich náměty.* 136

⁸ MAGALHÃES, Roberto Carvalho. 2006. *Malá kniha velkého umění.* 442–632.

Později byl ideál krásy nahrazen upravováním proporcí, kdy docházelo až k deformaci lidských rysů a podstatou se tak stalo zachycení duše člověka a jeho výjimečnosti. Novodobé portréty lze chápat, jako charakteristiku osobnosti, nebo jejího momentálního rozpoložení. Jako u obrazu *Autoportrét v šedém klobouku* od Vincenta van Gogha nebo *Judita I.* od Gustava Klimta.⁹

2.2.1.2. Zrcadlo

Šlechtici se při portrétování rádi nechávali obklopovat svými majetky a bohatstvím. Jako na obraze *Pan a paní Andrewsovi* od Thomase Gainsboroucha, kteří se nechali zvěčnit na pozemcích svého panství.¹⁰ Dále je možné najít portréty obklopené atributy, které znázorňují povolání, koníčky, rodinu nebo moc. Jako třeba u obrazu *Vyslanci* od Hanse Holbeina mladšího,¹¹ nebo *Portrét Napoleona Bonaparta* od Girodeta-Triosona.¹² Některé tyto věci měly i hlubší podstatu, jakožto symbolistické předměty. Jedním z nejdůležitějších symbolů týkající se narcismu je bezpochyby zrcadlo, které představuje pohled do duše člověka.¹³

Podle Halla je zrcadlo chápáno jako atribut obezřetnosti, nahé pravdy, pýchy, marnivosti a žádostivosti. Tento atribut je v antice často spojován s hadem, Satanem nebo Venuší. V náboženství je pak považován za atribut Panny Marie a biskupa.¹⁴

Na několika známých obrazech si můžeme povšimnout zrcadla, které je symbolem krásy, samolibosti a marnosti. Například Berger popisuje krásu jako nahotu, která je obdivována a posuzována pozorovateli, kteří se dívají na obraz, tedy námi. U obrazu *Zuzana a starci* od Jacopa Tintoretta se pak připojujeme ke starcům, kteří pozorují Zuzanu. Ta se dívá do zrcadla, stává se také pozorovatelem, a tak podporuje naše domněnky o kráse.¹⁵

---

⁹ STURGIS, Alexander. 2000. *Jak rozumět obrazům – malby a jejich náměty*. 136–167.

¹⁰ CUMMING, Robert. 2027. *Slavné obrazy*. 66–67.

¹¹ HOCKENEY, David. 2001. *Tajemství starých mistrů*. 56.

¹² MAGALHÃES, Roberto Carvalho. 2006. *Malá kniha velkého umění*. 712.

¹³ STURGIS, Alexander. 2000. *Jak rozumět obrazům – malby a jejich náměty*. 146–147.

¹⁴ HALL, James. 1991. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. 504.

¹⁵ BERGER, John. 2016. *Způsoby vidění*. 41–24.

Někdy je zrcadlo zakomponováno do obrazu tak, aby nám ukázalo jiný pohled na člověka. Někdy se jeví jako neznámý a cizí člověk, který ani sám neví, na koho se dívá. Jindy zase působí jako otevřená kniha, ve které se dá číst. Jako obraz *Venušina toaleta* od Diega Velázqueze.¹⁶ Někdy se zase jedná o zrcadlo, které neodráží nikoho, pouze dopad světla, jako je to u obrazu *Obrácení Magdalény* od Caravaggia.¹⁷

Zrcadlo nebylo vždy jen předmětem každodenní potřeby. Zrcadlo, které je součástí malované scény, může být i tajemnější. Dává například divákovi možnost pohlédnout za scenerii tohoto díla, do koutů, kam by jinak oko nedohlédlo. Největším důkazem toho je obraz *Svatba Arnolfiniových* od Jan van Eycka. Vyobrazení manželského páru v jejich domě, který je plný předmětů se symbolickým podtextem. Mezi manželským párem se na zadní stěně nachází vypoukle zrcadlo, které odráží scénu na opačné straně místnosti.¹⁸ Dále např. *Probuzené svědomí* od Williama Holmana Hunta, který namaloval manželský pár a za ním se na zdi nachází zrcadlo, které odráží pohled otevřeného okna do zahrady. Nebo *Bar ve Folies-Bergere* od Éduarda Maneta, který namaloval za barem číšnici Suzon. Celé pozadí je odrazem scenerie v taneční kavárně v Paříži. V pravém rohu se pak nachází muž Gaston Latouche, který mluví s číšnicí Suzon.¹⁹

Obrázek 2. Jan van Eyck. *Svatba Arnolfiniových*. 1434.

¹⁶ ECO, Umberto. 2005. *Dějiny krásy*. 17.

¹⁷ LAMBERT, Gilles. 2005. *Caravaggio – Mistři světového umění*. 30–31.

¹⁸ HOCKENEY, David. 2001. *Tajemství starých mistrů*.

¹⁹ CUMMING, Robert. 2027. *Slavné obrazy*. 80–91.

Zrcadlo nám také nabízí možnost stát se součástí dané scény na obraze. Stejně jako obraz *Las Maninas* od Diega Velázqueze s královskou tematikou. Malá infantka Margarita, dvořané a služebnictvo stojí v hlavní scéně uprostřed. Sám Velázquez je na levé straně a maluje Filipa IV s královnou. A na temné stěně vzadu vidíme zrcadlo, v němž se odráží onen královský pár, který jakoby stojí tam, kde stojíme my, pozorovatelé obrazu.²⁰

2.2.1.3. Krása

S portrétem a zrcadlem úzce souvisí ještě jeden prvek, a to krása. Krása je nedílnou součástí každého portrétu i naší myšlenky při pohledu do zrcadla. Portrétovaní lidé chtějí být zobrazováni v co nejlepším světle, ať už rukou malíře nebo třeba v dnešní době na fotografii. Stejně tak i při pohledu do zrcadla chceme vidět krásu a ne nedostatky. Podle R. Trojana je krása jedním z hlavních pojmů estetiky, která je ale relativní a pomíjivá.²¹

Symbolem krásy byla pro umělce většinou nadpozemsky krásná žena, pro každého umělce to však byla jiná postava–múza, bohyně, Eva, Panna Marie, královna, manželka, milenka, prostitutka, modelka atd. Pro Umberta Eca byla symbolem krásy Venuše. Napříč historií byla vždy zobrazována jako nahá, krásná, mladá žena. Od *Venuše z Willendorfu* (30 000 let př. Kr.), přes nástěnnou malbu *Svatba Venuše s Martem z Pompejí* (1. století př. Kr.), *Zrození Venuše* od Sandra Botticelliho (kolem roku 1482), *Nahá Maya* od Francisca Goyi (1797-1800), *Velká dryáda* od Pabla Picassa (1908), až k současným herečkám a modelkám.²²

Krása je v každém uměleckém směru a době chápána jinak. Ideál krásy je tedy podřízen dané době. Např. ve starověkém Řecku byla krása spojována se slovy míra a vhodnost. Ve starověkém Římě pak docílili toho, že krása jejich děl vzbuzuje obdiv a přitahuje pohled. Krása je tak spjata s různými druhy umění. Řekové později objevili perspektivu zkratek, která dodává dílům reálnost. Sochaři nalézali harmonii mezi statickými a dynamickými scénériemi. Krása pak dostávala finální podobu skrze dokonale zpracované proporce lidského těla. Tímto ztělesněním krásy se inspirovali mnozí umělci dodnes.²³

---

²⁰ CUMMING, Robert. 2027. *Slavné obrazy*. 56–57.

²¹ TROJAN, Raoul. 1990. *Malý slovník výtvarného umění*. 104.

²² ECO, Umberto. 2005. *Dějiny krásy*. 16–19.

²³ ECO, Umberto. 2005. *Dějiny krásy*. 21–47.

2.2.2. Ztvárnění postavy Narkisose

2.2.2.1. Giovanni Antonio Boltraffio – Narcis u fontány

Dílo *Narcis u fontány* namaloval kolem roku 1500 italský renesanční malíř Giovanni Antonio Boltraffio, který pracoval v ateliéru Leonarda da Vinciho. V centru obrazu je postava mladého muže s delšími zrzavými vlasy, ve kterých má vavřínový věnec. Je oblečen do hnědé košile s dekorem a červeného kabátu s kožešinou. Před hochem se nachází fontánka, na jejíž hladině se zrcadlí chlapcův odraz. Studánka však není vyobrazena celá, tudíž si divák poměrnou část musí domyslet. Narkissos jakoby zasněně hledí na svůj odraz na hladině a hlavu sklání na pravou stranu do profilové pozice. Na pravé straně pozadí se nachází travnatý útes. Na levé straně pozadí se pak nachází pohled do krajiny s cestou, která vede k jezeru obklopenému horami. Dnes se kopie tohoto díla nachází v Národní galerii v Londýně.²⁴

Obrázek 3. Giovanni Antonio Boltraffio. *Narcis u fontány*. 1516.

2.2.2.2. Nicolas Poussin – Echo a Narcis

Obraz *Echo a Narcis* je dílem klasicistního francouzského malíře Nikolase Poussina, vytvořeným kolem roku 1627. V dolní části je vyobrazen mrtvý Narkissos, ležící na okraji vodní hladiny, která není na obraze zcela zřetelná. Mladý muž je částečně oblečen, jednu ruku má před hlavou a působí tak dojmem spící postavy. Okolo mladíkovy hlavy vyrůstají květiny, které nesou jméno mrtvého hochy – Narcisy. V pravé části obrazu se nachází malý cupid,

²⁴ The National Gallery [online]. 2023. *Giovanni Antonio Boltraffio*.

který drží plápolající louč. Cupid odvrací zrak od ležící postavy. Vlevo je zobrazena polooděná nymfa Echo, která se opírá o skálu za ní. Echo je vyobrazena s klidným pohledem hledícím do dále. Celá scénérie obrazu je vložena do prosluněné krajiny plné zeleně. Dnes je toto dílo k vidění v muzeu Louvre v Paříži.²⁵

2.2.2.3. Francois Lemoyne – Narcis

Kolem roku 1728 namaloval francouzský malíř Francois Lemoyne obraz s názvem *Narcis*. Toto dílo je oproti předešlým dvěma obrazům temnější, s ponuřejší náladou. Středem obrazu je Narkissos, klečící a sklánějící se nad vodní hladinou. Na sobě má mladý muž šaty hnědobílé barvy, delší blond vlasy mu padají po jedné straně tváře. V pravé ruce drží šíp, o který se opírá. Na dolní části obrazu je viditelný chlapcův odraz na vodní hladině jezírka. Kolem Narkisse je vyobrazena příroda se skálou a lesem. Atmosféra krajiny působí velmi ponuře, jako podvečer podzimního dne. Dnes se toto dílo nachází v Muzeu výtvarného umění v Lyonu.²⁶

Obrázek 4. Francois Lemoyne. *Narcis*. 1725.

2.2.2.4. John William Waterhouse – Echo a Narcis

Přibližně do roku 1903 je datován další obraz s názvem *Echo a Narcis*, tentokrát od anglického malíře Johna Williama Waterhouse. Ve střední části obrazu se nachází Narkissos, ležící na břiše a zálibně hledící na svůj odraz na vodní hladině řeky. Černovlasý mladý muž má na hlavě vavřínový věnec a na sobě červené roucho. Po jeho pravé straně na trávě leží

²⁵ Louvre [online]. 2023. *Collections – Echo et Narcisse*

²⁶ Musée Des Beaux – Arts de Lyon [online]. 2023. *Online collections – Narcisse*.

slaměný klobouk a na levé straně v trávě se nachází pouzdro se šípky. Pod mladíkem je vyobrazen jeho odraz na vodní hladině. Na levé straně obrazu je v popředí sedící postava polonahé nymfy Echo, která otáčí hlavu a smutným pohledem shlíží na mladíka u vody. Dívka má zrzavé sepnuté vlasy, ozdobené květinou, a růžové šaty. Pravou rukou se přidržuje kmene stromu a u nohou jí kvetou Narcisky. Scéna se odehrává v zelené zalesněné krajině, kterou protéká řeka. Dnes je toto dílo k vidění v muzeu Walker Art Gallery v Liverpoolu.²⁷

2.2.2.5. Salvador Dalí – Proměna Narcise

Také významný představitel surrealismu, španělský malíř Salvador Dalí, se kolem roku 1937 rozhodl ztvárnit téma, týkající se Narcise. Jeho obraz s názvem *Proměna Narcise* je jakoby rozdělený na pravou chladnou a levou teplou stranu. Na levé straně sedí na břehu Narkissos opírající si hlavu o koleno. Postava je sytě žlutá a kontrastuje tak s rudě zbarveným pozadím skal. Narkissos je na pevnině vyobrazen ještě jednou ale v chladnějších modrých barvách, jelikož má evokovat jeho odraz na vodní hladině. Odraz má na první pohled stejnou polohu těla, nejedná se však o tělo ale o ruku držící místo hlavy vajíčko. Vajíčko má prasklinu, ze které roste květ narcisky. Uprostřed dvou postav v pozadí vede cesta, po které krácejí nápadníci, které Narkissos odmítl. Cesta vede dál do hor kolem šachovnicového pole, na kterém stojí uprostřed na červeném podstavci další postava v pozici sochy, otočené zády. Mezi vrcholky hor je zřetelná ještě další částečná podobizna Narkisse, která je ve stejné pozici jako je ruka na břehu. Nad celou touto scénérií se převalují mračna a obraz tak působí velmi truchlivě. Dnes se toto dílo nachází v muzeu Tate Modern v Londýně.²⁸

Obrázek 5. Salvador Dalí. *Proměna Narcise*. 1937.

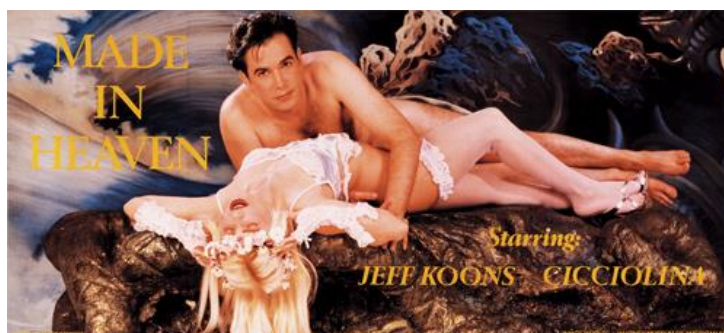
²⁷ National Museums Liverpool [online]. 2023. *Artifact – Echo and Narcissus*

²⁸ The National Gallery [online]. 2023. *Giovanni Antonio Boltraffio*.

2.2.3. Téma narcismu v uměleckých dílech

2.2.3.1. Jeff Koons – sebeláska

Jedním z hlavních představitelů spojení narcistické osobnosti s uměním není podle mě nikdo jiný, než samotný mistr kýč-artu. Koons otrásá předem formulovanými názory, že odpudivost a svůdnost je vždy znakem kýče. To můžeme vidět i na jeho díle *Chris and the Lamb*, což je zlatě orámované zrcadlo ve tvaru malého Ježíška s beránkem. Předlohou mu byl jeden z da Vinciho obrazů. Teto americký umělec je velmi kontroverzní osobou, která je však vždy sama sebou. Založil ateliér ve Warholově stylu, kde za něj spolupracovníci vyráběli sochy a malby podle jeho zadání, on pouze vše kontroloval a dohlížel na to. Dá se říct, že navazuje tam, kde skončil Warhol.²⁹

Obrázek 6. Jeff Koons. *Made in Heaven*. 1989.

V devadesátých letech vytvořil řadu reklam do uměleckých časopisů. V roce 1989 přišel s reklamním billboardem *Made in Heaven*, na dosud nenatočený film. Koons se zde otevřeně stylizuje do role hvězdy, která se dívá oddaně nevinným pohledem na diváky. Umělec je vyobrazený nahý, pod ním leží bezbranná blondýnka v bílém negligé, s hlavou zvrácenou dozadu a se zvednutými pažemi. U Jeffa Koonse není však nikdy nic jednoduchého. Žena na obraze je totiž italská pornoherečka a politička a spolu s Koonsem představují lidské ready-made: umění, politiku a pornografii v jednom. Možná tím Koons naznačuje, že je to totéž. Dílo se objevilo před muzeem Whitney v New Yorku. Takto bezostyšnou sebepropagaci už dlouho nikdo neviděl, čímž si vysloužil místo ve společenských rubrikách novin. Koons mě nepřestává udivovat svojí kontroverzní povahou, velkolepostí a sebeláskou, kterou umí perfektně vkládat do svých uměleckých děl.³⁰

²⁹ THULLEROVÁ, Gabriela. 2006. *Jak je poznáme? Umění A KÝČ*. 88–89.

³⁰ GOMPERTZ, Will. 2012. *Na co se to vlastně díváme?* 291–293.

2.2.3.2. Mischa Badasyan – individualita

Umělecké práce Badasyana se dají popsat jako hledání identity, individuality a sexuality. Tento ruský performer žijící v Německu a ekologický aktivista ve své tvorbě klade důraz na lidské tělo a přírodu. V roce 2014 představil projekt *Save the Date*, když se zavázal mít sex se 365 muži v průběhu jednoho roku. Nejprve se umělec snažil před sexuálními partnery utajit, že jsou součástí projektu, aby udržel autentický zážitek, který později nahradila pravda. Na základě tohoto projektu vznikala v průběhu roku tematická videa. Cílem tohoto uměleckého díla bylo porozumět dnešním sexuálním trendům, gay komunitě, HIV pozitivním lidem, uvědomit si podstatu člověka a vnímání jeho osamělosti. Badasyan během projektu prožíval několik kladných i záporných fází. Toto umělecké dílo na něj mělo hluboký dopad, nakonec přeformovalo jeho identitu a udělalo z něj člověka, jakým je dnes. Dříve byl tento umělec povrchní a neschopný lásky, ale dnes je citlivý a otevřený světu.³¹ Badasyana jsem si vybrala proto, že jeho práce je spjata s tématem individuality, které je velmi podobné tématu narcismus, jenž je často prezentováno prostřednictvím performance, happeningu nebo videoartu.

2.2.3.3. Shi LaBeouf – sebezprezentace

Skutečné umělecké dílo, i tak se dá popsat filmový maraton amerického herce Shia LaBeoufa s názvem *All my Movies* z roku 2015. Herec sedí ve filmovém centru Angelika v New Yorku, kde během třech dní nechává promítat všech 29 filmů, do kterých byl kdy obsazen. Všechny filmy se promítají v obráceném chronologickém pořadí a celý sál je přístupný široké veřejnosti. Kamera, připojená k sedadlu před ním, snímá jeho reakce, které se živě vysílají prostřednictvím internetu. Kamera zabírá pouze obraz bez zvuku a online divák tedy může pouze odhadovat, na co se herec právě dívá. Ten se při sledování svých filmů přestává soustředit na své chování, nebojí se ukázat zranitelnost a na okamžik se odpoutává od svého já. Jedná se o pravé zachycení syrových a jasných emocí. V průběhu filmového maratону se emoce jako je smích, pláč, bolest, radost nebo nuda mění. Časopis *Rolling Stone* označil tento projekt za nejlepší herecký výkon kariéry Shi LaBeoufa.³² Stejně jako Badasyan pracující s podobným tématem souvisejícím s narcismem, tak i tento umělec pracuje se sesterským tématem – sebezprezentace.

---

³¹ HUFFPOST [online]. 2023. *Mischa Badasyan – Save the Date*.

³² The Verge [online]. 2023. *Why Shia LaBeoufs All My Movies was so successful*

2.3. Inspirace

2.3.1. Caravaggio – obraz *Narcis*

Inspirací pro zpracování tohoto tématu byl pro mě obraz od známého italského malíře Michelangela Merisiho, zvaného Caravaggio. Maloval převážně portréty, náměty všedního života obyčejných lidí nebo biblické výjevy.³³ Kolem roku 1598-1599 vytvořil obraz s názvem *Narcis*. Námětem pro jeho malbu mu byla řecká pověst o Narkisovi a nymfě Echo od básníka Publia Ovídia Nasa.

Obrázek 7. Michelangelo Merisi de Caravaggio. *Narcis*. 1599.

Na obraze je namalován sedící mladý hoch u vody, který se sklání nad vodní hladinou. Na hladině se zrcadlí chlapcův odraz. Kompozice obrazu je rozdělena na dvě poloviny – chlapce na břehu a chlapce na hladině. Okraj vody značí přesně polovinu obrazu, kde se dlaně obou chlapců spojují.³⁴ Na tomto obraze vidím na vodní hladině portrét staršího muže, a ne skutečný obraz mladého muže. Vždy my to přišlo, jako kdyby chlapec na břehu viděl v odraze své starší já. Třeba právě to narcismus dělá. Neukazuje nám, jací jsme, ale naopak upravuje pravdu a ukazuje to, co chceme vidět nebo čeho chceme dosáhnout.

2.3.2. Inzitivní (naivní) umění

Pro samotné vytvoření obrazů mi bylo inspirací inzitivní (konkrétně naivní) umění, jelikož jsem chtěla zobrazit obyčejné lidi obyčejným způsobem. Tento styl, který vznikl na přelomu 18.-19. století je jednoduchý, neovlivněný a prostý. Většinou se jedná o umělce, kteří neměli žádné formální vzdělání na umělecké škole nebo akademii. Jedná se o autory, které

³³ LAMBERT, Gilles. 2005. *Caravaggio – Mistři světového umění*. 93–94.

³⁴ GUASTI, Alessandro. 2018. *Caravaggio – život, osobnost a dílo*. 64–65.

umění neživilo, bylo pro ně pouhým koníčkem. Naivní umění se vyznačuje dětskou jednoduchostí a vizí. Jako takové ho oceňují umělci, kteří se snaží uniknout neupřímnosti výtvarného umění v tradičním stylu. Mezi naivní umělce moderní doby patří např. Henri Rousseau, André Bauchant nebo Alfred Wallis.³⁵

2.3.3. Michelangelo Pistoletto

Jakožto umělec, který pracuje s neobvyklým materiálem, mi byl inspirací italský výtvarník a jeden ze zakladatelů hnutí Arte povera, neboli chudé umění, Michelangelo Pistoletto. Na Benátském bienále v roce 2009 představil Pistoletto svou instalaci s názvem *Twenty-Two Less Two*, které předcházela akce, kdy podél výstavních zdí na začátku trasy umístil dvacet dva velkých zrcadel se zlatým rámem. Před davem návštěvníků, kteří se odrazili v zrcadlech, rozbíjel zrcadla velkým kladivem, čímž vytvořil na zrcadlech velké nepravidelné černé díry. Na konci této akce byla zrcadla i popadané kusy vystaveny jako instalace. Podle Pistoletta má zrcadlo pevný fotografický obraz, který se nemění. Zároveň ale poukazuje na skutečnost, která je proměnlivá. Rozbitím zrcadel dokumentuje skutečnost, která byla přítomná a zároveň zůstává jako vzpomínka. Tento umělec mě inspiroval používáním netradičních a starých předmětů denní potřeby, kterými propojuje svoji myšlenku s uměním.³⁶ Stejně jako on, i já jsem použila zrcadlo, které považuji za jeden ze symbolů narcismu.

Obrázek 8. Michelangelo Pistoletto. *Twenty-Two Less Two*. 2009.

³⁵ TATE London [online]. 2022. *Art and Artists – Naïve Art*.

³⁶ Michelangelo Pistoletto [online]. 2022. *Works – Breaking of the Mirror*.

2.4. Použitá technika malby

2.4.1. Technika malby v dějinách

Technika malby je prostředkem uměleckého sdělení a její osvojení má bezprostřední vliv na kvalitu sdělení a konečný stav díla. Vědomosti o fyzických i chemických vlastnostech materiálů jsou důležité pro vznik viditelného obrazu. Přes přísné střežení všech poznatků o technologiích víme, že už ve středověku existovala sbírka o technologii malby a uměleckého řemesla. Najdeme v nich například recepty fermeže, kyselin, barviv a mořidel. Zmínky o malbě a přípravě pigmentů se objevují i pro klášterní potřeby. Za nejstarší doloženou publikaci, zabývající se technikou malby, lze považovat Plinia Staršího *O umění a umělcích*. Na něj navazuje až Heraklius dílem *O barvách a umění starých Římanů* přibližně z 12. století. Cenný úvod do malířské techniky představil roku 1398 Cennini s jeho dílem *Il Libro dell' Arte*. Teprve až v 19. století vznikají systematické malířské akademie, kde se vyučuje odborná technologie malby a její historie.³⁷

2.4.2. Olejomalba

Vznik a původ olejomalby lze určit jen velmi obtížně. První zmínky o olejoprskyřičných lacích jsou známy již z antických pramenů. Předstupněm ke vzniku olejomalby byla tzv. smíšená technika ze 14. století, kterou bezpochybně ovládal Jan van Eyck. Byla to kombinace temper a olejových barev. Trvalo však velmi dlouho, než se technika olejomalby vymanila a osamostatnila se. Tzv. "vlámskou" techniku do Itálie roku 1475 přinesl Antonello de Messina, kde ji rozpracoval experimentující Leonardo da Vinci, společně s ostatními florentskými malíři. Teprve v renesanci se malba uvolnila a s příchodem manýrismu se ustálil nový optický princip olejomalby. Do technického vývoje olejomalby přispěla řada známých umělců, kteří se snažili malbu co nejvíce vyhladit a zdokonalit. Zásahu na další změně v technice mají v 17. století Franc Hals a Rembrant van Rijn, kteří se oprostili od uhlazování a nechali na svých malbách prosadit rukopis štětce. Mezi způsoby malby se klasicky používají tři základní techniky – vrstvená výstavba, technika "alla primera" nebo pastózní technika.³⁸

---

³⁷ LOSOS, Ludvík. 1994. *Techniky malby*. 8–10.

³⁸ LOSOS, Ludvík. 1994. *Techniky malby*. 82–108.

2.4.3. Barvy a jejich příprava

Barva je zrakový vjem, vyvolaný viditelnou částí elektromagnetického záření. Každá vlnová délka má svoji barvu. Nejvíce světelného záření pohlcuje černá barva, která je součtem všech barev, a proto vyzařuje nejvíce tepla. Chromatický kruh je složen ze základních barev spektra – červené, žluté a modré. Spojování barev pak dělíme na aditivní a subtraktivní. Barevná hmota se skládá ze čtyř částí. První jsou práškové pigmenty, které se skládají z barevných částic, nerozpustných v pojidlech. Tyto práškové barvy dělíme na anorganické, tj. přírodní (minerální nebo zemité) a umělé, a organické, tj. přírodní (živočišné). Druhou částí je barvivo, které přidává zbarvení různé intenzity. Třetím dílem jsou substráty čili plnidla, která jsou podkladem pro srážení některých pigmentů nebo organických barev, aby měly vlastnosti pigmentů. Poslední čtvrtou látkou jsou pojidla, která vytvářejí s pigmenty suspenzi a s barvivy transparentní lakové vrstvy. Umožňují tak vytvořit barevnou vrstvu, držící na podkladu. Pro barviva působí pojidla jako rozpouštědla.³⁹

2.4.4. Technické pomůcky

Olejomalba je díky přilnavosti svých mastných pojidel aplikovatelná prakticky na jakékoliv podložky. Nejstarší podložkou je dodnes používaná dřevěná deska. Takováto dřevěná deska se musí buďto zdrsnit, nebo povrch desky opatřit plátěným obalem, aby na ní barva lépe držela. Dalším nejčastějším podkladem je plátno. Nejlepším materiálem pro plátno je kombinace bavlny a konopí. Plátno se natahuje na dřevěný rám, po celé jeho přední straně až na zadní stranu rámu. Jak dřevěná deska, tak plátno se musí natřít alespoň jednou vrstvou kličovým lepidlem. Další podložkou se může stát např. sklo, kovová deska nebo lepenka a papír.⁴⁰

---

³⁹ SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. 11–31.

⁴⁰ LOSOS, Ludvík. 1994. *Techniky malby*. 86–90.

Základním pojídlem pro olejomalbu je čistý lněný olej. Další dražší alternativou je například makový nebo ořechový olej. Jako rozpouštědlo se používá olej terpentýnový, který je velmi podobný benzínu. Urychluje schnutí olejových barev a je vhodný pro čištění štětců. Další potřebnou pomůckou jsou štětce, které se vyrábí jak syntetické, tak přírodní. Přírodní jsou jemnější a vyrábí se například z chlupů kuny nebo lišky. Další nezbytnou pomůckou jsou palety nebo desky na namíchání nebo rozmíchání potřebné barvy. Standartně se vyrábějí v dřevěné formě. Na olejomalbu jsou ale nejvhodnější hladké skleněné desky, na kterých se barva připravuje nejlépe. Posledním detailem je závěrečný lak na zaschlou malbu. Nejčastěji se používají olejopryskyřičné laky nebo čistě pryskyřičné.⁴¹

---

⁴¹ LOSOS, Ludvík. 1994. *Techniky malby*. 91–111.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Technologický postup zpracování

Jak již píše v úvodu, pro zpracování své bakalářské práce jsem si vybrala malbu, a to konkrétně olejovými barvami. K nejdůležitějším vlastnostem olejových barev patří plasticita, díky níž se barvy mohou nanášet v tenkých lazurových vrstvách, v několika vrstvách na sebe nebo v silně pastózních vrstvách, kde nedochází k jejich praskání. Pastózní olejové vrstvy, oproti akrylové nebo temperové barvě, nejsou tak křehké a nemají tendenci se loupat. V těchto vrstvách dochází ale k chemickým změnám, kvůli kterým například některé barvy časem ztrácejí svoji barvu a žloutnou. Díky plasticitě schne olejová barva velmi pomalu, proto je možné do malby zasahovat i po dobu několika dní, na rozdíl od akrylu nebo tempy.⁴²

Jako podklad pro své malby jsem vybrala zrcadlo, které je symbolem narcismus a zároveň má znázorňovat odraz na vodní hladině jako na obraze *Narcis* od italského malíře Caravaggia. Tato zrcadla jsem dostala darem od různých přátel nebo členů rodiny. Zrcadla jsou kulatá i hranatá, bez rámu i s rámem, který je z různého materiálu a různých barev. Tyto podložky jsem si nejprve očistila a odmastila. Poté jsem si naměřila přibližně průměrnou velikost postavy v zrcadle, kterou jsem si na sklo načrtla bílým lihovým fixem. Pak už jen stačilo udělat první podkladovou vrstvu olejovou barvou a po zaschnutí bylo zrcadlo připravené na malbu. Místo skic jsem použila fotografické portréty blízkých osob, společně s vytištěnými obrázky potřebných míst, atributů a oblečení.

3.2. Zpracování tématu

Námětem pro malby se staly portréty lidí z okruhu mé rodiny a přátel. Tito lidé se mnou sdíleli své příběhy, nejhlubší přání, sny a touhy, které viděli v odraze při pohledu do zrcadla. Každý v odraze zrcadla viděl něco jiného, někdo mládí, bohatství nebo moc, někdo viděl pouze sám sebe. Tyto příběhy jsem otiskla do malby na jejich zrcadla. Portréty jsou záměrně namalované bez obličeje, aby divák při pohledu na obraz viděl svůj vlastní odraz. Pohledem do těchto zrcadel se pak může s některými z postav ztotožnit a tím pádem si uvědomit, že i on v sobě může mít určité prvky narcismu. Nebo mu to může připadat směšné a pošetilé, a tím pádem se staví do role těch, kteří takové lidi nechápu, případně je i odsuzují. Oproti

---

⁴² SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. 180–207.

zobrazování narcismu v historii jsem se inspirovala obyčejnými lidmi, skrze které poukazují na narcismus, který může být v malé míře skrytý v každém z nás.

3.3. Popis jednotlivých obrazů

Jelikož neznám ve svém okolí člověka s výraznou narcistickou poruchou, zaměřila jsem se ve své práci na hledání náznaku narcismu u osob z okruhu rodiny a přátel. Oslovila jsem tedy lidi ve svém okolí, zda by neměli k dispozici nějaké nepotřebné zrcadlo a zda by byli zároveň ochotni podělit se se mnou o to, co si při pohledu do zrcadla představují a jak se vidí. Jednotlivé obrazy jsou pak zosobněním jejich vnímání sebe samého, jejich představ, snů a přání. Zároveň tak odrážejí některé rysy jejich chování. Všechny tyto postavy spojuje určitá touha po uznání, úspěchu, moci a jedinečnosti, která není okolním světem vždy kladně přijata.

3.3.1. Král

První zrcadlo jsem dostala od staršího pána, který pracoval dlouhá léta jako hlídač v muzeu umění. Mezi jeho koníčky patří rybaření s vnukem a posezení s přáteli u piva. Zrcadlo, které jsem od něj dostala je dlouhé obdélníkové se zlatým dřevěným rámem.

Obrázek 9. *Král*. 110 × 55. olejomalba na zrcadle. 2022.

Při pohledu do zrcadla starší pán viděl krále, sedícího na trůnu. Takovéto obrazy často vídal v muzeu na zdech výstavních sálů. Na zrcadle jsem vyobrazila panovníka s dlouhými tmavými vlasy a plnovousem. Na hlavě se mu vyjímá královská koruna. Na sobě má oblečený typický královský plášť s hermelínem kolem krku a ramen, kde se také leskne zlatý řetěz. Panovník sedí na zlatém trůnu, ze kterého můžeme vidět pouze zdobené semišové opěradlo v rudé barvě. Zlatý třpytivý trůn kontrastuje s potměnělým pozadím obrazu. Král zosobňuje moc a vliv. Muž, který se při pohledu do zrcadla vidí jako král, si myslí, že ví vše nejlíp, je zvyklý řídit a ovlivňovat život blízkých, často je poučuje a snaží se je ovládat, což se vždy lidem v jeho okolí nemusí líbit.

3.3.2. Baletka

Další zrcadlo jsem dostala od mladé ženy na mateřské dovolené, která se stará o dva malé chlapce. Zrcadlo od této maminky je obdélníkové, s umělecky kovaným rámem. Při pohledu do zrcadla maminka viděla mladou baletku, která se připravuje na baletní představení. Stejně jako ona, když byla malá a její maminka ji doprovázela do tanečních kroužků. Na zrcadle je vyobrazena baletka, která je připravena na večerní vystoupení. Na sobě má bílý kostýmek s pěřovými doplňky. Za baletkou se nachází scénérie z Labutího jezera, která je tónována do tmavě modrých barev. Jedná se o jezerní království se svítícím měsícem v úplňku. Baletka zosobňuje exhibicionismus a úspěch.

Obrázek 10. *Baletka*. 65 × 40. olejomalba na zrcadle. 2022.

Žena si představou baletky v Labutím jezeře určitým způsobem kompenzuje nesplněný sen o baletní kariéře. Své taneční umění, ve kterém je podle svého mínění hodně dobrá, předvádí občas i na veřejnosti, ale to se vždy nesetkává s pochopením okolí a její rodiny.

3.3.3. Šejk

Třetí zrcadlo jsem dostala od mladého ambiciózního muže, který čerstvě dostudoval právnickou fakultu a aktuálně si dodělává praxi v jedné právnické firmě. Mezi jeho koníčky patří cestování po světě s přáteli, u kterých je velmi oblíbený. Zrcadlo od tohoto muže je jednoduché obdélníkové bez jakéhokoli rámu. Při pohledu do zrcadla viděl mladík muže z Dálného východu, který působí velmi bohatě a mocně. Na zrcadle jsem vyobrazila postaršího šejka s černými vlasy a upravenými vousy.

Obrázek 11. *Šejk*. 92 × 45.
olejomalba na zrcadle. 2022.

Na sobě má dlouhou košili až ke kotníkům, kterou zdobí zlatý náhrdelník. Na hlavě má bílou kefiji, což je dlouhý šál, typický pro muslimské muže. Za šejkem jsou vyobrazeny stylizované muslimské ornamenty v rudých a pískových barvách, které připomínají mešitu. Šejk zosobňuje bohatství a cizí země. Mladý muž je rád středem pozornosti, takže neváhá často hostit své kamarády i když na tom není vždy finančně nejlépe. Peníze a úspěch jsou pro něj důležitou součástí života, a proto si sebe představuje jako bohatého šejka.

3.3.4. Doktor

Další zrcadlo jsem dostala od muže středního věku, který je hlavou pětičlenné rodiny a pracuje jako doktor v krajské nemocnici. Mezi jeho koníčky patří sportovní aktivity a výlety s rodinou. Zrcadlo, které jsem dostala od tohoto muže je kulaté, zapuštěné do tmavohnědého plastového rámu s poličkou.

Při pohledu do zrcadla muž viděl sebe v pracovním oblečení, chystajícího se na operaci. Jako jediný se muž popsal takový, jaký ve skutečnosti je. V zrcadle jsem vyobrazila chirurga, který se chystá na operaci. Na sobě má doktorské sterilní oblečení, pokrývku hlavy a roušku. Za doktorem se nachází operační sál s potřebným vybavením.

Doktor znázorňuje profesní úspěch. Tento muž jako jediný viděl v zrcadle svůj skutečný obraz. Je si vědom svého úspěchu, kterého dosáhl v profesním životě a v postavení ve společnosti, a občas to také dokáže náležitě dávat najevo, což se nesetkává s kladnými ohlasy v jeho okolí. Snaží se proto obklopovat lidmi, kteří jsou podle něj minimálně stejně úspěšní jako on.

Obrázek 12. *Doktor*. Ø 30. olejomalba na zrcadle. 2022.

3.3.5. Elf

Páté zrcadlo jsem dostala od mladého muže, který pracuje jako strojírenský dělník v továrně. Ve volném čase čte fantasy knihy, dívá se na filmy a hraje počítačové hry. Zrcadlo od toho muže je obdélníkové se světlým dřevěným rámem. Mladík při pohledu do zrcadla viděl elfa, který prochází svým královstvím. S takovouto postavou se často setkával ve svých knihách. Elfa jsem na zrcadle vyobrazila s dlouhými bílými vlasy sepnutými na temeni dozadu. Mezi vlasy vyčnívají špičaté uši, které jsou pro elfy typické. Na hlavě má stříbrný diadém, který mu zasahuje do čela. Na sobě má lněnou košili ozdobenou jemným vyšíváním.

Obrázek 13. *Elf*. 58 × 35. olejomalba na zrcadle. 2022.

Na pozadí jsou netradiční ornamenty ve studených barvách, které přivádějí světlo do popředí. Elf zosobňuje krásu, dokonalost, tajemnost. Mladý muž utíká do říše snů a fantazií, kde se může ztotožnit s bytostí jakou by chtěl být, ale jakou se nikdy nestane. V běžném životě touží také po vzhledové dokonalosti, ale jeho snahy v oblasti módy a kosmetiky se neseťkávají vždy s pochopením okolí.

3.3.6. Víla

Poslední zrcadlo jsem dostala od staré sympatické paní, která je již v důchodu. Nejraději tráví čas na své chatě na vesnici, kde se stará o zahradu. Mezi její záliby patří luštění křížovek a výklad karet. Zrcadlo od této ženy je mohutné, obdélníkové, s tmavě hnědým dřevěným rámem. Paní při pohledu do zrcadla viděla sebe jako mladou ženu, která tančí v lese. Na zrcadle jsem vyobrazila mladou dívku, s dlouhými hustými rusými vlasy sahajícími až ke kolenům. Vlasy jí zakrývají části jinak nahého těla. Na hlavě má věnec z drobných bílých květů. Víla se nachází v potemnělém lese s vysokými stromy. Víla zosobňuje mládí a krásu. Stará paní, která se vidí jako víla, často vzpomíná na mládí, kdy si připadala krásná a obdivovaná. A jako by se nemohla smířit s tím, že stárne, snaží se alespoň mladistvým stylem oblékání a někdy i chováním vypadat mladě. Ne všichni z jejího okolí to ale chápou.

Obrázek 14. *Víla*. 82 × 48. olejomalba na zrcadle. 2022.

4. Závěr

Po prostudování a zpracování dostupné literatury a pozorováním svého okolí jsem dospěla k závěru, že určitá míra narcismu může být svým způsobem pro lidstvo prospěšná. Co se týče výtvarného umění, díky někdy až narcistické touze portrétované osoby po vyobrazení a zdůraznění vlastní krásy a dokonalosti, vznikala díla takové velikosti a krásy, která dodnes můžeme obdivovat. Stejně jako jsou hodna obdivu i díla některých umělců, kteří v touze po jedinečnosti a výjimečnosti neváhali a neváhají bořit zavedené konvence v umění.

Jelikož neznám ve svém okolí nikoho s grandiózní narcistickou poruchou, nebo se mi ho dosud nepodařilo odhalit, hledala jsem alespoň náznaky narcismu u osob v mém okolí. U většiny z nich se jedná pouze o lehkou formu, kdy si uvědomují nebo představují, že jsou nebo byli v něčem výjimeční, dokonalí nebo jedineční, ale zároveň si jsou vědomi, že není vše podle jejich představ. To je občas nutí dokazovat svému okolí, že je to jinak, což se nesetkává vždy s kladným ohlasem. Postava Šejka může být trošku skrytým narcistou, neboť je navenek mezi přáteli oblíbený, ale opojení penězi a mocí je u něj dost výrazné. Postava Doktora se blíží grandióznímu typu narcisty, neboť jako jediný se vidí takový, jaký je doopravdy, je si dobře vědom svého postavení ve společnosti a svou nadřazenost dává občas ostatním dost najevo. Ale ani jeden z těchto subjektů však nejsou silně narcistické osoby, které by svým jednáním a chováním nějak výrazně ubližovali svému okolí. Jen je občas těžké s nimi vyjít a pochopit je.

Jak už jsem zmínila, je dle mého názoru určitý stupeň narcismu pro společnost prospěšný, může být i jakousi hnací silou úspěchu, zejména v profesním životě, ale je otázka, jak se takové sebeprosazování, individualismus a sebeláska odráží v mezilidských vztazích a co to dělá s partnerským a rodinným životem. Zvláště, když se určité prvky narcismu objevují u stále většího počtu lidí.

5. Anotace

Jméno a příjmení autora:

Adéla Cahová

Název katedry a fakulty:

Katedra výtvarné výchovy – Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce:

Narcismus – jeho stopy v umění a v nás

Jméno vedoucího bakalářské práce:

Mgr. David Jedlička, Ph.D.

Počet znaků:

42 564

Počet titulů použité literatury:

20

Počet jiných zdrojů:

9

Počet obrázkové dokumentace:

14

Anotace

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretická a praktická. V první části jsem popsala narcismus v psychologii a umění, hlavní inspirační zdroje a techniku malby. V praktické části jsem vytvořila sérii šesti portrétů, které znázorňují narcistické pohledy do zrcadla mě blízkých lidí. Použitá technika je olejomalba na zrcadla o různých rozměrech. Součástí je i popis vývoje bakalářské práce, výtvarného záměru, myšlenkového východiska a popis jednotlivých obrazů.

Klíčová slova:

Člověk, Narcismus, Obraz, Olejomalba, Portrét, Psychologie, Umění, Zrcadlo

Absrtact

The bachelor thesis consists of two parts – theoretical and practical. In the first part, I describe narcissism in psychology and art, the primary sources of inspiration, and the painting technique. For the practical part, I have created a series of six portraits depicting narcissistic looks in the mirror of people close to me. The technique used is oil painting on mirrors of different sizes. It also includes the elucidation of the development of the bachelor's thesis, the artistic intention, the starting point, and the description of the individual paintings.

Keywords:

Human, Narcissism, Picture, Oil painting, Portrait, Psychology, Art, Mirror

6. Seznam použitých zdrojů

6.1. Literatura

ASPER, Kathrin. 1987. *Opuštěnost a sebeodcizení*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7367-453-3.

BERGER, John. 2016. *Způsoby vidění*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Labyrint. ISBN 978-80-87260-78-4.

BONELLI, Raphael M. 2018. *Mužský narcismus: jak ho pochopit a proměnit*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-1295-9.

CUMMING, Robert. 2027. *Slavné obrazy*. Vydání první. New Yourk: DK Publishing. ISBN 987-80-242-2095-6.

CUMMING, Robert. 2005. *Velký ilustrovaný průvodce umění*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Slovart, s. r. o. ISBN 978-80-7209-971-9.

ECO, Umberto. 2005. *Dějiny krásy*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Argo. ISBN 80-7203-677-7.

GOMPERTZ, Will. 2012. *Na co se to vlastně díváme?* Vydání první. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, s.r.o. ISBN 978-80-7422-300-6.

GUASTI, Alessandro a NERI, Francesca. 2018. *Caravaggio – život, osobnost a dílo*. Vyhání první. Praha: Rebo International CZ spol. s.r.o. ISBN 978-80-255-1095-7.

HALL, James. 1991. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Vydání první. Praha: Nakladatelství John Murray. Mladá fronta. ISBN 80-204-0205-5.

HOCKENEY, David. 2001. *Tajemství starých mistrů*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Slovart, s.r.o. ISBN 80-7209-474-2.

LAMBERT, Gilles. 2005. *Caravaggio – Mistři světového umění*. Vydání první. Köln: Nakladatelství Taschen. Praha: Nakladatelství Slovart, s. r. o. ISBN 80-7209-750-4..

LOSOS, Ludvík. 1994. *Techniky malby*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Aventinum, s.r.o. ISBN 80-85277-03-4.

- MAGALHÃES, Roberto Carvalho a KONEČNÝ, Stanislav. 2006. *Malá kniha velkého umění*. Vydání první. Praha: Nakladatelství JUNIOR, s.r.o. ISBN 80-7267-236-3.
- MIRZA, Debbie. 2022. *Jak odhalit skryté narcisty a bránit se jim*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-271-3463-2.
- NASO, Publius Ovidius. 2022. *Proměny*. Vydání elektronické. Praha: Městská knihovna. ISBN 978-80-274-3045-1.
- RÖHR, Heinz-Peter. 2008. *Narcismus – vnitřní žalář*. Vydání druhé. Praha: Nakladatelství Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7367-428-1.
- SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Slovart, s.r.o. ISBN 80-7209-245-6.
- STURGIS, Alexander a CLAYSON, Hollis. 2000. *Jak rozumět obrazům – malby a jejich náměty*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Slovart, s. r. o. ISBN 80-7209-786-5.
- THULLEROVÁ, Gabriela. 2006. *Jak je poznáme? Umění A KÝČ*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Euromedia Group, k. s. ISBN 978-80-242-1998-1.
- TROJAN, Raoul a MRÁZ, Bohumír. 1990. *Malý slovník výtvarného umění*. Vydání druhé. Praha: Nakladatelství FORTUNA. ISBN 80-7168-329-9.

6.2. Jiné zdroje

HUFFPOST [online]. 2023. *Mischa Badasyan – Save the Date*. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/mischa-badasyan-save-the-date_n_57e45516e4b0e80b1ba1411a.

Louvre [online]. 2023. *Collections – Echo et Narcisse*. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://collections.louvre.fr/en/ark:/53355/cl010062516>.

Michelangelo Pistoletto [online]. 2022. *Works – Breaking of the Mirror*. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: <http://www.pistoletto.it/eng/crono25a.htm>.

Musée Des Beaux-Arts de Lyon [online]. 2023. *Online collections – Narcisse*. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://collections.mba-lyon.fr/en/notice/1973-1-narcisse-2d1a3a3d-7818-4f91-9ce7-1c35fe5c8d5c>.

National Museums Liverpool [online]. 2023. *Artifact – Echo and Narcissus*. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.liverpoolmuseums.org.uk/artifact/echo-and-narcissus>.

TATE London [online]. 2022. *Art and Artists – Naïve Art*. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/n/naive-art>.

TATE London [online]. 2023. *Art and Artists – Salvador Dalí*. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/dali-metamorphosis-of-narcissus-t02343>.

The National Gallery [online]. 2023. *Giovanni Antonio Boltraffio*. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.nationalgallery.org.uk/artists/giovanni-antonio-boltraffio>.

The Verge [online]. 2023. *Why Shia LaBeoufs All My Movies was so successful*. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2015/11/16/9731856/shia-labeouf-all-my-movies-live-stream>.

7. Seznam použitých obrázkových zdrojů

Obrázek 1. Jean Clouet. *František I.* Louvre [online]. 2023. *Collections – Francois I.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://collections.louvre.fr/en/ark:/53355/cl010062204>.

Obrázek 2. Jan van Eyck. *Svatba Arnolfiniových.* . The National Gallery [online]. 2023. *Jan van Eyck.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/jan-van-eyck-the-arnolfini-portrait>.

Obrázek 3. Giovanni Antonio Boltraffio. *Narcis u fontány.* The National Gallery [online]. 2023. *Giovanni Antonio Boltraffio.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://www.nationalgallery.org.uk/artists/giovanni-antonio-boltraffio>.

Obrázek 4. Francois Lemyne. *Narcis.* Musée Des Beaux-Arts de Lyon [online]. 2023. *Online collections – Narcisse.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://collections.mba-lyon.fr/en/notice/1973-1-narcisse-2d1a3a3d-7818-4f91-9ce7-1c35fe5c8d5c>.

Obrázek 5. Salvador Dalí. *Proměna Narcise.* TATE London [online]. 2023. *Art and Artists – Salvador Dalí.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/dali-metamorphosis-of-narcissus-t02343>.

Obrázek 6. Jeff Koons. *Made in Heaven.* JEFF KOONS [online]. 2022. *Artwork – Made in Heaven.* [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <http://www.jeffkoons.com/artwork/made-in-heaven>.

Obrázek 7. Michelangelo Merisi da Caravaggio. *Narcis.* Totally HISTORY [online]. 2020. *Narcissus.* [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://totallyhistory.com/narcissus/>.

Obrázek 8. Michelangelo Pistoletto. *Twenty Two Less Two.* Installator TRUMBLR [online]. 2023. *Michelangelo Pistoletto.* [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://installator.tumblr.com/post/59016391620/michelangelo-pistoletto-twenty-two-less-two>.